

Valtiovarainministeriö

Viite

Lausuntopyyntö Kaivosveron toteuttamista arvioivan työryhmän muistiosta

Määräaika

5.8.2022

Lausunnon antaja

Kitkan Viisaat ry

mika.flojt@gmail.com

Lausunto Kaivosveron toteuttamista arvioivan työryhmän arviomuistiosta

Kitkan Viisaat ry lausuu seuraavaa:

1) Asetettu työryhmä on antanut lausunnon vain verotuksen lähtökohdista arvioiden.

Sen vuoksi katsomme, että työryhmän toimeksianto on jäänyt liian suppeaksi, eikä työryhmän laatimat arviointiperusteet ota huomioon hallitusohjelman päätavoitetta: *Sosiaalisesti, taloudellisesti ja ekologisesti kestävä Suomi.*

2) Työryhmän muistio ei ota huomioon kaivoslain tavoitetta

Työryhmän toimeksianto kohdistuu kaivoslain mukaiseen toimintaan, mutta arviointiperusteissa ei ole ollenkaan arvioitu, mitä kaivoslain 1 §:n tavoitteet asettavat tavoitteita, vaatimuksia ja velvoitteita kaivosverotuksen suuntaamiseen, määrittelyyn ja toteutukseen

Viittaamme Kaivoslain 1 §:än 1 momenttiin:

Tämän lain tarkoituksena on edistää kaivostoimintaa ja järjestää sen edellyttämä alueiden käyttö ja malminetsintä niin, että ne ovat yhteiskunnallisesti, taloudellisesti ja ekologisesti kestäviä. Lain tarkoituksen toteuttaminen edellyttää yleisten ja yksityisten etujen turvaamista ottaen erityisesti huomioon:

1) kaivostoiminnan harjoittamisen edellytykset;

2) kiinteistöjen omistajien ja yksityisten haitankärsijöiden oikeusasema;

3) toiminnan vaikutukset ympäristöön ja maankäyttöön sekä luonnonvarojen säästävä käyttö.

Koska hallitusohjelman tavoitteena on uudistaa kyseinen kaivoslaki, ja hallitusohjelman tavoitteesta *'Sosiaalisesti, taloudellisesti ja ekologisesti kestävä Suomi'*, on pääteltävissä ettei valmistettava uusi kaivoslaki voi olla tavoitteeltaan nykyistä kaivoslain 1 §:n tavoitekuvausta huonompi *yhteiskunnallisesti, taloudellisesti ja ekologisesti kestävä tavoitteen eikä yleisten ja yksityisten etujen turvaamista* koskevien tavoitteiden suhteen, niin katsomme etteivät myöskään laadittavat kaivosveron määritysperusteet, kohdentuminen ja tuloutus eri osapuolille voi eikä saa olla ristiriidassa hallitusohjelman ja kaivoslain päätavoitteiden kanssa.

Sen vuoksi katsomme, että työryhmän toimeksianto on jäänyt liian suppeaksi, eikä työryhmän laatimat arviointiperusteet ota huomioon hallitusohjelman päätavoitetta eikä kaivoslain 1 §:ssä kuvattua tarkoitusta, jonka vuoksi pääosa työryhmän esittämistä kaivosverovaihtoehdoista on hallitusohjelman ja kaivoslain uusimistavoitteiden vastaisia.

Katsomme edellä kuvattuun viitaten, että ainoana kaivosveroperustana tulee tarkastella rojalittyyppejä veromalleja siten painottaen, että ne riittävästi ohjaisivat kaivostoiminnan pois kannattamattomilta liian köyhiltä malmialueilta, joissa toimiminen on tähänkin saakka ollut kannattavuuden rajoilla, vaikka kaivosyhtiön ei ole tarvinnut kaivosveron tyyppisiä maksuja yhteiskunnalle maksaa. Kyseisen tyyppiset kaivostoiminnat köyhissä malmioissa johtavat tavoittelemaan valtavaa louhintamäärää, jotta siitä valtavasta louhintamäärästä saataisiin tuotettua riittävästi rikastetta kustannusten kattamiseksi.

Surullinen ja varoittavaesimerkki tästä on Talvivaara-Terrafamen kaivos, johon on sijoittajien – veronmaksajienkin – rahoja käytetty jo 2 miljardia. Nyt viidentoista vuoden jälkeen edelleenkin luodaan aina vain uutta unelmaa kaivokselle, vaikka kaivos on koko ajan toiminut tappiollisesti ja toimii tilapäisillä luvilla.

Edellä kuvatunlainen kaivostoiminta ei ole ekologistesti eikä yhteiskunnallisesti kestävää kaivostoimintaa, jonka vuoksi louhintamäärään koskemattomalla verotuksella ei saa mahdollistaa yhtäkään uutta Talvivaaraa Suomeen.

Vastoin kaivosteollisuuden väittämää, ei köyhiin malmioihin perustettujen kaivosten lopettamisen nopeutuminen kaivosveron käyttöönoton vuoksi ole yhteiskunnallisesti huono asia, päinvastoin yhteiskunnan vastuulle jäävät riskit kaivosten jälkihoidolle todennäköisesti pienenisivät.

Tähän nähden työryhmän lausumat siitä, että verotuksen vaikutuksissa tulisi pyrkiä neutraaliuteen, on suorastaan kaivoslain ekologisen kestävyystavoitteen vastainen lausuma. Kaivosveron ratkaisulla on osaltaan erityisesti pyrittävä vaikuttamaan kaivosalan omaan ekologiseen toimintatapaan.

3) Työryhmän muistio ei ota huomioon hyöty/haitta arviointia louhinnan ja kaivosmineraalien käytön arvon arvioinnissa.

Viittaamme talousvaliokunnan velvoittavaan lausuntoon, että kaivoslain uudistamisessa on otettava käyttöön hyöty/haitta arviot, eli tasapuoliset intressivertailut eri osapuolien hyödyistä ja haitoista. Työryhmän muistiossa ei ole yhtäkään viittausta, että työryhmä olisi ottanut talousvaliokunnan kyseisen lausuman huomioon.

Tämä periaate on oltava mukana kaivosverossakin arvioitaessa louhinnan ja kaivosmineraalien arvoja rojalittyyppejä veromalleissa.

Nyt näin ei ole tehty.

Kyseisten sekä louhitun mineraalien arvon määrittämisessä on otettava lisäseikkana huomioon louhittavassa mineraalissa olevat ympäristölle ja vesistölle haitalliset aineet, jotka aiheuttavat haittaa koko toiminnan ja toiminnan lopettamisen jälkeenkin. Se on siis kaksinkertainen haitta; sekä kaivosyhtiölle että alueen muille toiminnoille. Kaivosyhtiö ottaa (tai tulisi ottaa) omissa laskelmissaan haitalliset aineet huomioon, mutta yhteiskunnan on verotuksella otettava huomioon tuo yhteiskunnalle haitallisista aiheutuva haitta. Työryhmän mallissa ei ole esitetty tätä oleellista seikkaa huomioitavaksi.

Tuo sama seikka korostuu kaivosmineraalien rikastustoiminnassa. Rikastuksen arvonnousu perustuu siihen, että myytäväksi kelpaava metalliaineksesta ja myydään eteenpäin. Mutta rikastusjätteet (myrkylliset ja haitalliset aineet jäävät rikastuspaikalle, ja tätä rikastusjätettä kaivosteollisuus puhuu puhtaaksi käsitteellä "rikastushiekka"). Kaivannaismineraalien arvonnousu (johon työryhmän rojalтивaihtoehdoissa viitataan) ja yksinomaan siihen perustuvaan voittoon perustuva kaivosvero on kestävä ratkaisu, koska mahdolliset voittoa osoittavat kaivokset ovat voineet jättää haitallisista mineraalista aiheutuvat haitat huomioimatta, ja se riski paljastuu vasta myöhemmin.

Kaivosveron on perustuttava louhintamäärään, louhittavan mineraalin ympäristöhaittaominaisuuksiin, käytettävään rikastusmenetelmään rikastusjätteen tuottamisen kannalta määrältään ja haitallisilta ominaisuuksiltaan, sekä louhittavan malmimineraalien maailmanmarkkinahintoihin.

Tältä osin viittaamme Kuusamossa 1990 luvun alusta asti käynnissä olleisiin kaivoshankkeisiin GTK:n määrittämällä uraanivyöhykkeillä, joita tietoja terveydelle vaarallisesta ja ekologiaalle haitallisesta aineesta uraani ei alueella nykyisin toimiva kaivosyhtiö Latitude suostu myöntämään olevankaan.

Kaivosyhtiö ei suostu vapaaehtoisesti hyväksymään haitallisia aineita kaivosveron perusteeksi, kun ei hyväksy niitä kaivosluvankaan eikä

ympäristöluvankaan luvanmyöntämisperusteiksi. Tällöin kaivoslain uudistamistavoite kaivostoiminnan ekologisten vaikutusten edistämiseksi vesitty.

Tämän vuoksi katsomme, että kaivosveron määrittämisperusteet on määritettävä erityisesti haitallisten aineiden huomioimisen osalta siten kattavasti, ettei niiltä osin verosta lipsumista pysty syntymään.

4) Työryhmän muistio ei ota huomioon kaivostoiminnasta aiheutuvaa muuta haittaa kaivosveron perusteeksi

Tällä hetkellä kaivoslain mukaisten kaivosluvan määrityksiin liittyvien korvausten ja ympäristönsuojelulain mukaisten korvausten määrittelyt ja rajaukset eivät ole niin tarkasti määriteltäviä, että niiden kautta tulisi kaivostoiminnasta aiheutuvat aineelliset ja aineettomat haitat selvitettyä ja korvatuiksi (esim. melu, pöly, liikenne, kiinteistöjen arvon alennukset, muulle elinkeinolle aiheutuvat menetykset, yms.)

Nykyisin kaivosyhtiö maksaa maan omistajille [ja tähän kohtaan huomautamme, että ns. vanhan Lapin rajan pohjoispuolella maanomistusoikeus on edelleenkin riidanalainen ns. valtion maiden osalta, koska kyseiset maat ovat ikimuistoisia saamelaisten maanomistusoikeuden kaltaisia maita, mutta valtio on antanut ne maat Metsähallituksen hallinnoitaviksi], joten niiden osalta kaivosveron tuoton jakoperusteet on erikseen vielä määriteltävä.

Lisäksi on niin, että kaivostoiminnan aiheuttamat haitat muulle elinkeinolle, joiden elinkeinon harjoittamiset kaivostoiminnan vuoksi heikentyvät, eivät saa nykyisellään mitään korvauksia.

Tämä oikeudellinen epäkohta tulee korjata määräämällä kaivosveroon yleinen peruskomponentti kaivostoiminnan yleisten vaikutusten laajuuteen perustuen, jolla tuotolla korvataan kyseistä epäkohtaa.

Viittaamme tältä osin kaivostoiminnasta aiheutuviin haittoihin vesistöille sekä luonnolle ja luonnon monimuotoisuudelle.

Katsomme, että kyseisten haittojen suhteen on myös arvioitava kaivostoiminnan hyödyt/haitat kaivosluvan myöntämisedellytysten täyttymisen osoittamiseksi, ja että kaivosveron verotuspäätökset eivät saa olla ristiriidassa niiden kanssa.

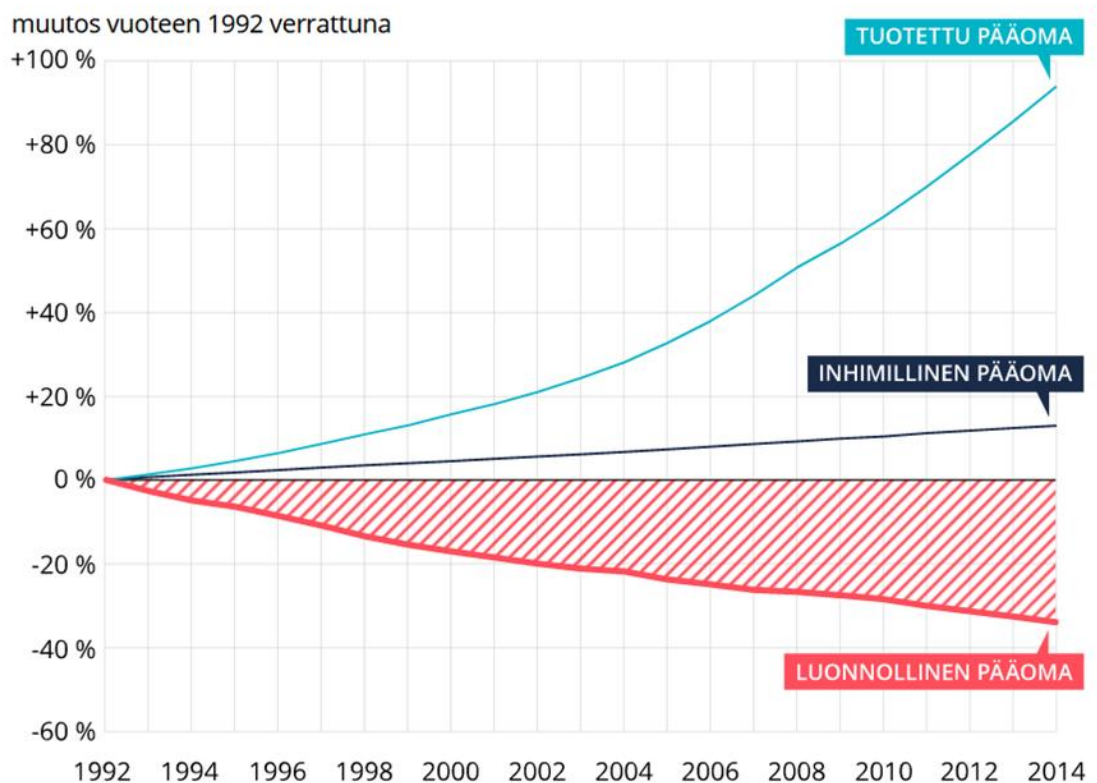
5) Kaivostoiminnan haitalliset vaikutukset luonnollisen pääoman kertymiseen on korjattava kaivosverolla

Viittaamme kansainväliseen tutkimusraporttiin The Economics of Biodiversity: 'The Dasgupta Review. ISBN 978-1-911680-29, jossa luonnon ekosysteemipalvelu nimetään 'luonnolliseksi pääomaksi', jolla tarkoitetaan luonnon tuottamaa luontoympäristöä, joka on sellaisenaan

luonnonnollista pääomaa, siis luonnon tuottamaa hyvinvointiympäristöä, josta myös ihmisten hyvinvointi on lopulta täysin riippuvainen.

Kyseisessä tutkimusraportissa kuvataan globaalin vaurauden kehitystä vuosina 1992-2014 oheisen havainnollistavan kuvion avulla, jonka katsomme kuvastavan erityisen hyvin globaalien kaivoskonsernien ja alaisten paikallisten kaivosyhtiöiden toiminnan vaikutusta globaalin vaurauden kehittämisessä. Sellaisten kaivosyhtiöiden voittotavoitteiden turvaamistahan Kaivosteollisuus ry lausunnoissaan kaivosveroon pyrkii edistämään.

Globaalin vaurauden kehitys 1992–2014

Lähde: Dasgupta 2021, Managi & Kumar 2018

Grafiikka: Samuli Huttunen / Yle

Kuvion pätee yleisesti myös kaivoskonsernien ja kaivosyhtiöiden toiminnalle, joilla on tavoitteena kasvattaa pääomaa (tuotettu pääoma) ajan saatossa.

Mutta samaan aikaan kyseisellä toiminnalla tuotettu inhimillinen pääoma kasvaakin vain vähän, koska kyseinen ihmellinen pääoma muodostunee suurimmalta osin rutiininomaisista työpaikoista, ja hyöty työntekijälle on lähinnä se työpaikka. Työpaikkojen määräkään ei kasva suhteessa Yhtiön pääoman kasvamisvauhtiin, koska koneet ja automaatio lisääntyvät koko ajan (Kaivuskoneet ja dumperit kasvavat koko ajan, ja automaatio lisääntyy).

Raportin oleellinen merkitys on luonnollinen pääoma, joka tutkimusten mukaan voimakkaasti vähenee tuon pääomahankinnan suuren lisäämisen ja siinä hiukan lisätyn inhimillisen pääoman tuottamisen seurauksena. Näin tapahtuu erityisesti kaivosalalla.

Kaivosyhtiöiden toiminta pääomansa lisäämiseksi (toiminta joka syö koko ajan luonnollista pääomaa) vähentää siten koko ajan luonnollista pääomaa. Rahallisen pääoman kasvattaminen tuhoaa luonnollista pääomaa, siis luontoa ja luonnon tuottamaa ekosysteemipalvelua.

Kun luonnollinen pääoma heikkenee liikaa, ei sieltä enää riitä mistä ottaa kaivosyhtiöillekään eikä yleisesti elämällekään.

Tämä on *Sosiaalisesti, taloudellisesti ja ekologisesti kestävä*n Suomenkin suurin tulevaisuuden haaste, johon on puututtava heti.

Tällaisen haasteen ratkaisemiseksi ei ole suoraa keinoa kaivoslaissa, ympäristösuojelulaissa eikä luonnonsuojelulaissa.

Se on ratkaistavissa kaivosverotuksella, ja se tulee ratkaista kaivosverotuksella.

Lausumme myös, että Suomen verotusrakenteeseen on yleisemminkin otettava verotusperuste toiminnoille, jotka tuhoavat tai heikentävät ekosysteemipalveluja.

Kuusamossa 5.8.2022

Kitkan Viisaat ry

Mika Flöjt
puheenjohtaja
0405788784
mika.flojt@gmail.com

Veli Pohjonen
varapuheenjohtaja